

УДК 911.3:33 (477.8)

Чорний М. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНКА ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У статті висвітлено сучасний стан природно-ресурсного потенціалу Львівської області в контексті суспільно-географічних зв'язків. Охарактеризовано геопросторові відмінності за шістьма групами природних ресурсів геоторії – водних, мінеральних, лісових, фауністичних, природно-рекреаційних, земельних, а також дана комплексна характеристика. Складено картосхему ентропійної міри різноманітності природно-ресурсного потенціалу Львівської області та охарактеризовано по адміністративних районах області значення досліджуваних показників. Визначено головні напрями розвитку використання природно-ресурсного потенціалу досліджуваного регіону.

Ключові слова: природні ресурси, природно-ресурсний потенціал, ентропійна міра, суспільно-географічні зв'язки, прямі іноземні інвестиції.

© М. Б. Чорний

Вступ. Постановка завдання. Розвиток регіональної інтеграції в світовій економіці ставить перед собою мету оптимізації і реструктуризації діючої структури економіки на більш оптимальнішу модель. У зв'язку з цим постає питання розвитку суспільно-географічних зв'язків, як функцію регіональної інтеграції. Одним із важливих чинників їх розвитку є природно-ресурсний потенціал території, оскільки він є основою для функціонування регіональної економіки і територіальної структури. Головна проблема, яка постає перед дослідженням оцінки природно-ресурсного потенціалу території, це вивчення її структури на даний період, і які дії спонукатимуть розвиток оптимізації використання у майбутньому природно-ресурсного потенціалу, як чинник розвитку інвестиційної привабливості території і впливатиме на динаміку суспільно-географічних зв'язків.

Об'єктом нашого дослідження є природно-ресурсний потенціал Львівської області, предметом – геопросторова організація природно-ресурсного потенціалу досліджуваної геотерії.

Аналіз попередніх досліджень. Проблему вивчення природно-ресурсного потенціалу, його оцінки, а також стану в Львівській області є предметом дослідження у працях таких українських вчених: В.А.Барановського, А.П.Голікова, М.М.Книш, І.А.Колодійчука, С.П.Кузика, В.С.Кравцова, С.А.Лісовського, І.І.Ровенчака, В.П.Руденка, О.І.Шабля, П.Г.Шищенко, О.М.Шубалий, М.М.Паламарчука, М.А.Хвесика [1].

У роботі використано різноманітні методи дослідження, а саме історико-географічний – визначено і проаналізовано основні етапи розвитку даного питання, літературний метод, картографічний, метод вартісної оцінки, математико-статистичні методи та метод системно-структурного аналізу і типології досліджуваного регіону та інші методи, які дають змогу в цілому проаналізувати та скласти загальну структуру явищ і процесів, пов'язаних з природно-ресурсним потенціалом в контексті суспільно-географічних зв'язків Львівської області.

При написанні роботи було використано статистичні матеріали, які зібрані у Головному управлінні статистики у Львівській області, в електронних джерелах, а також в науковій літературі з проблем теорії та методики дослідження природно-ресурсного потенціалу України, наукові публікації та монографії з

даної тематики, науково-публіцистичні статті.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю Львівської області є строкатість природних умов і багатство природних ресурсів.

Рельєф Львівщини на півдні гірський, далі на північ змінюється на височинний у Передкарпатті, горбогірний на Подільській височині, низовинний на Малому Поліссі і Верхньосянській рівнині та знову на височинний у межах Волинської височини [6].

Клімат Львівської області помірно-континентальний. Він формується в основному під впливом Атлантичного океану, що проявляється у значній кількості опадів та швидкій зміні погоди, а також континентальних повітряних мас. Більша частина регіону лежить у вологій, помірно теплій агрокліматичній зоні, лише південно-західна частина області знаходиться у Карпатському агрокліматичному регіоні вертикальної кліматичної зональності [8].

Площа Львівської області рівна 21,8 тис.км², що складає 3,6% території України, з них понад 53,88% території належить до сільськогосподарських угідь, які рівні 1174,5 тис.га, в тому числі площа ріллі становить 814,6 тис.га чи 69% сільськогосподарських угідь, сіножатей і пасовищ – 337,9 тис.га чи 29% земель, зайнятих у сільськогосподарських угідь. Близько 25% території області зайнято під лісами – 545 тис.га.[8].

У північній частині області переважають дерново-підзолисті, у північно-східній – чорноземи, в центральній – сірі лісові, опідзолені, в Карпатських районах – буроземні ґрунти, в долинах річок – лучні, лучно-болотні, дернові та болотні ґрунти. Доцільним буде зауважити, що близько 70% території регіону становлять ерозійно небезпечні ґрунти [6].

Львівська область багата на лісові ресурси. Показник лісистості області становить 25%, в той час як середній по Україні – 14%. Основними лісо утворюючими породами є сосна – 23% площі лісів, ялина – 20%, бук – 17%, дуб 16%. Для гірських і північних районів області характерні великі масиви соснових і сосново-дубових лісів, Малого Полісся – сосново-дубових, Розточчя – буково-соснових, грабово-букових, Подільської височини – буково-дубових, грабово-дубових, Передкарпаття – дубово-буково-ялицевих [8].

Водні ресурси області складають поверхневі води річок, озер, водосховищ та підземні води. Територією області течуть 8950 річок, з них 216 довжиною понад 10 км кожна. Вони належать до

басейнів Дніпра та Дністра – басейн Чорного моря та Західного Бугу – басейн Балтійського моря. Головна річка регіону – Дністер, довжина якої в межах області – 250 км, його притоки: Бистриця, Стрий, Свіча, Стривігор, Верещиця. До басейну Чорного моря належить також річка Стир – притока Прип'яті, до басейну Балтійського моря – Західний Буг та його притока Полтва, Рата, притоки Сяну – Вишня і Шкло. На 50% річки регіону живляться за рахунок дощів, талих снігів – 37%, підземних вод – 13%. Пересічна густина річкової мережі на Малому Полісся 0,35 км/км², Передкарпаття – 0,7 км/км², в Карпатах – 1,5 км/км². На території області є багато невеликих озер. Найбільшими озерами регіону є Янівське, Дроздовицьке, Любінське. В області збудовано близько 1200 водойм штучного характеру загальною площею водного дзеркала 60 тис.га. Річки і озера Львівщини використовуються у промисловості, комунальному господарстві та риборозведенні [6].

Надра Львівської області багаті на корисні копалини, найбільше значення серед яких мають паливно-енергетичні та сировина для хімічної і промисловості будівельних матеріалів. Горючі корисні копалини представлені нафтою та природним газом – Передкарпатська нафтогазоносна область, кам'яним вугіллям – частина Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну, торфом.

Область володіє різноманітними нерудними ресурсами, які представлені як сировиною для хімічної промисловості, так і природними будівельними матеріалами. На Львівщині є значні поклади калійної і кам'яної солі – Передкарпатський соленосний басейн – Стебницьке родовище калійних солей потужністю запасів 900 млн.т., сірки – Передкарпатський сірконосний басейн – Язівське родовище сірки потужністю 16 млн.т., озокериту – Бориславське родовище озокериту. Важливе значення в економіці області мають запаси будівельних матеріалів: гіпсу, вапняку, мергелю, пісковиків, глини, у тому числі цементної [3].

Львівська область має значні рекреаційні ресурси, які в першу чергу, зумовлені наявністю великої кількості різноманітних джерел мінеральних вод, а також лікувальних грязей: гідрокарбонатна кальцієво-магнієва слабо мінералізована «Нафтуса» у Трускавці, Шклі та Східниці, хлоридно-сульфатна і натрієво-магнієва у Моршині, сірководневі сульфатно-гідрокарбонатні кальцієві у Немирові, торфові лікувальні грязі у Немирові, Шклі, Любіні,

озокерит у Моршині та Трускавці [3].

Підсумовуючи вище сказане, доцільним буде зазначити, що, незважаючи на вичерпання природно-ресурсної бази Львівської області внаслідок її несистемної експлуатації в минулому, вона за різноманітністю своїх складових частин, рідкісністю та навіть запасами становить матеріальний добробут економічного розвитку регіону. Теплий помірно-континентальний клімат, 2100 годин сонячного сяйва на рік сприяють вирощуванню ранніх сільськогосподарських культур та садівництву. Густа річкова система забезпечує область водними ресурсами. Різноманітні корисні копалини дали можливість розвиватися обробним галузям промисловості.

Газ горючий природний в Львівській області розвіданий на 45 родовищах, загальні запаси яких становлять 8% загальних запасів по Україні – понад 8- млрд.куб.м.. Вони розташовані у Сокальському: Великомоствське; Яворівському: Свидницьке, Віжомлівське, Ретичинське; Мостиському: Садковицьке, Хідновицьке, Вишнянське, Буцівське; Городоцькому: Верещицьке, Городоцьке, Орховицьке, Турабівське, Несклавицьке; Самбірському: Залужанське, Пиненське, Дубаневицьке; Миколаївському: Малогорожанське, Рубанівське; Жидачівське: Любешівське; Стрийському: Дашавське, Угерське, Гаївське, Більче-Волицьке; Дрогобицькому: Летнянське, Опарське; районах Львівщини [3].

Перспективи збільшення запасів газу і нафти в області пов'язані з глибинними структурами Бориславо-Покутської та Більче-Волицької нафтогазоносною зони, які залягають на глибині 5000-6500 м.

Що стосується земельних ресурсів, то на одного жителя області припадає 0,47 га сільськогосподарських угідь та 0,31 га ріллі, що вдвічі менше ніж в середньому по Україні. За функціональним використанням земельний фонд Львівщини охоплює: сільськогосподарські угіддя 1295,3 тис. га; ліси та лісо вкриті площі – 694,6 тис. га; забудовані землі під промисловими і транспортними об'єктами, житлом, вулицями – 110, 3 тис. га; землі, що покриті поверхневими водами і болотами – 42,8 тис. га; інші землі – 40,1 тис. га. [3].

У Львівській області залишається мала ефективність використання земельних ресурсів. Урожайність основних сільськогосподарських культур є в кілька разів нижчою, ніж в

розвинутих країнах, а виробництво валової продукції у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь у 7,4 разів меншими від середнього в країнах ЄС (данні на 2014 рік.). Результатом екстенсивного господарювання і деградації сільськогосподарських угідь є низький рівень їх продуктивності. Виробництво валової продукції сільського господарства в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь у Львівській області останні роки (2010-2014рр.) становив у середньому 299,7 євро, тоді як в країнах Європи понад 2тис.євро. Подальший розвиток сільськогосподарських ресурсів вбачаю у створенні умов за яких конкурентоспроможність галузі зростатиме, матимуть подальший розвиток різні функції сільського господарства та дотичними до нього видами діяльності (створення підприємств переробки сировини та експорт готових продуктів), що сприятиме більшій зайнятості населення та створення оптимальних агроландшафтів і раціональнішому використанню земельних ресурсів [3].

У лісових ресурсах загальний запас деревини у лісах Львівської області становить 153,6 млн.м³ або 252 м³ на 1 га вкритої лісовою рослинністю площі [3]. Основна частина вкритої лісом площі припадає на гірські райони Карпат, а також Розточчя, Гологори, Мале Полісся.

У водних ресурсах в розрахунку на 1 км² в області припадає 225,7 тис. куб. м. річкового стоку в рік при середньому показнику по Україні 86,8 тис. куб. м. На одну особу в області припадає 1,92 тис. куб. метрів річкового стоку. На території області налічується 20 водосховищ із загальною площею водного дзеркала 3650га та сумарним об'ємом 81,31 млн. куб. метрів, а також 2750 ставків з площею водного дзеркала 10,7 тис. га та загальним об'ємом 86 млн. куб. метрів [3]. Отже, для комплексної і загальної характеристики оцінки природно-ресурсного потенціалу нами була використаний показник ентропійної міри різноманітності, розрахований за формулою Шеннона:

$$H = \sum_{i=1}^n -P_i \log_2 P_i$$

де n – кількість видів природних ресурсів, P_i – частка природного ресурсу в інтегральному природно-ресурсному потенціалі території [5]. Розрахунок проводився за шістьма видами природних ресурсів – земельні, лісові, природничо-рекреаційні,

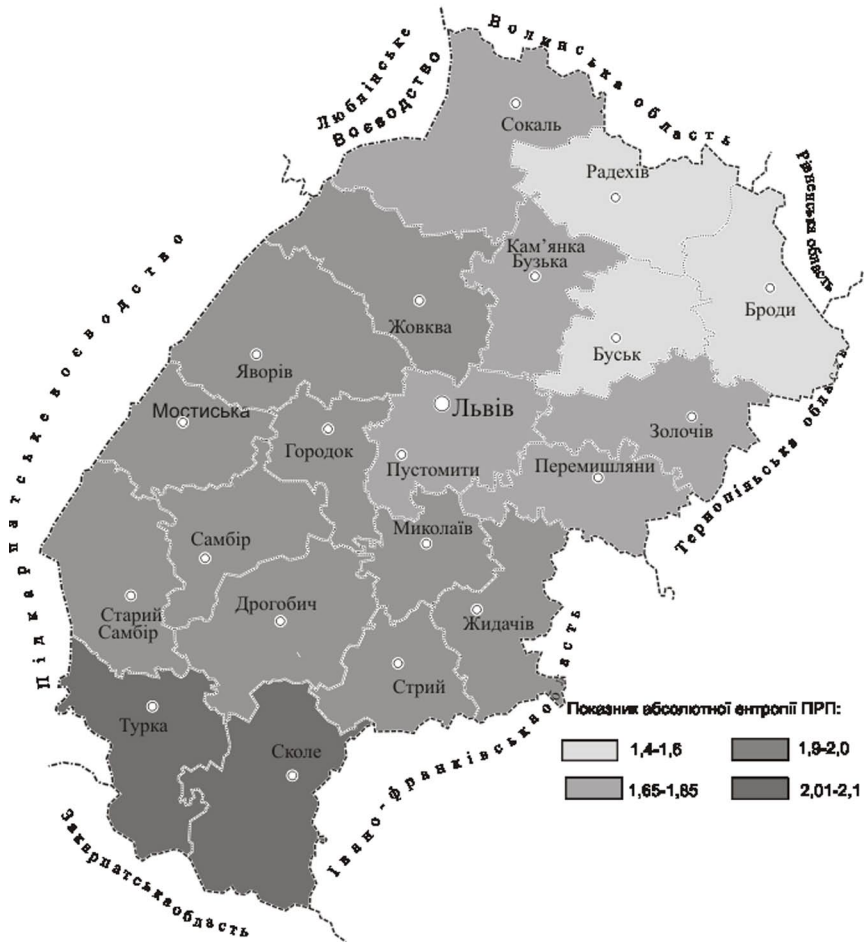

Рис. 1. Картосхема ентропійної міри різноманітності природно-ресурсного потенціалу

фауністичні, водні, мінеральні – на базі даних отриманих у процесі обробки статистичного матеріалу Управління статистики у Львівській області.

За результатами оцінки можна сказати, що найбільшу різноманітність природних ресурсів мають такі райони Львівської

області, як Турківський і Сколівський райони, найменшу різноманітність мають Бродівський, Буський та Радехівський райони. Інші райони області мають середні показники ентропійної міри різноманітності природно-ресурсного потенціалу, що є вигідним для вкладання у них інвестицій та використання природних ресурсів, як чинник розвитку суспільно-географічних зв'язків.

Висновки. Основними перспективами розвитку природно-ресурсного потенціалу в контексті суспільно-географічних зв'язків може бути – багаторазове збільшення видобутку торфу, організація видобутку метану із вугільних родовищ Львівського басейну, що може перевищити видобуток в області природного газу, освоєння родовищ сланцевого газу, видобуток калійних солей у Стебницькому родовищі, багаторазове збільшення видобутку мінеральної сировини для будівельної промисловості. Рекреаційні ресурси Львівської області мають найбільший потенціал для розвитку і залучення інвестицій у Трускавці(поширенні мінеральні води «Нафтуся»), Моршині, Немирові, Шкло(поширенні лікувальні води з великим вмістом сульфатів), Бориславі(родовище озокериту), а також в природно-заповідному фонді Львівської області – заповідник «Розточчя», національний природний парк «Яворівський» та «Сколівські Бескиди». Вище зазначенні перспективи можуть надати великі інвестиції в дану сферу та активізувати зовнішні економічні зв'язки, що спричинить до росту та поглиблення внутрішнього споживання, так і експорту вироблених продуктів. Для самої території це дасть можливість оптимізації діючої структури природно-ресурсного потенціалу та використання її наявної системи для залучення прямих іноземних інвестицій транснаціональних корпорацій і трастових фондів.

Рецензент – кандидат економічних наук, доцент С. П. Кузик

Література:

1. Голіков А. П. Харківська область, регіональний розвиток: стан і перспективи : монографія [Текст] / А. П. Голіков, Н. А. Козакова, М. В. Шуба / За ред. чл.-кор. НАН України, проф. В. С. Бакірова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 224 с.
2. Гошко Ю. Г. Промисли й торгівля в Українських Карпатах [Текст] / Ю. Г. Гошко. – К. : Наук. думка, 1991. – 256 с.

3. Розвиток природоексплуатуючих галузей господарства Львівської області: стан, проблеми, перспективи [Текст] / [В. С. Кравців, П. В. Жук, О. І. Гулич та ін. ; відп. ред. В. С. Кравців]. – Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2011. – 90 с.

4. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України [Текст] / В. П. Руденко. – К. : Академія, 1999. – 568 с.

5. Руденко В. П. Український природно-ресурсний потенціал: Серія оцінкових картосхем. Ч. І. Навч. посібник [Текст] / В. П. Руденко. – К. : ІЗМН, 1997. – 176 с.

6. Природа Львовской области [Текст] / Под ред. К. И. Геренчука. – Львов, «Вища школа», изд-во при Львов. ун-те, 1972. – 152 с.

7. Хвесик М. А., Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізми стимулювання, інституціональне та інноваційно-інвестиційне забезпечення : Монографія [Текст] / М. А. Хвесик, О. М. Шубалий, Н. М. Василик. – Київ : ТОВ «ДКС», 2011. – 498 с.

8. Шаблій О. І. Географічне і геополітичне положення Українських Карпат [Текст] // Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. – 2012. – № 1 – С.113 – 123.

9. Шаблій О. І. Основи суспільної географії / Fundamentals of Human Geography : підручник для студ. вищих навчальних закладів [Текст] / О. І. Шаблій. – 2-ге видання. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 296 с.

10. Янковець Т. М. Економіка і планування : Навчальний посібник [Текст] / Т. М. Янковець. – К. : КНУТД, 2015. – 244 с.

М. Чорный

ОЦЕНКА ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ В КОНТЕКСТЕ ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ

В статье освещено современное состояние природно-ресурсного потенциала Львовской области в контексте общественно-географических связей. Охарактеризованы картографии различия по шести группам природных ресурсов геотории – водных, минеральных, лесных, фаунистических, природно-рекреационных, земельных, а также дана комплексная характеристика. Составлен картосхему энтропийной меры разнообразия природно-ресурсного потенциала Львовской области

и охарактеризованы по районам области значения исследуемых показателей. Определены главные направления развития использования природно-ресурсного потенциала исследуемого региона.

Ключевые слова: природные ресурсы, природно-ресурсный потенциал, энтропическая мера, общественно-географические связи, прямые иностранные инвестиции.

M. Chorniy

ASSESSMENT OF NATURAL RESOURCE POTENTIAL OF LVIV REGION IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND GEOGRAPHICAL RELATIONS

In the article the current state of the natural resource potential of Lviv region in the context of social and geographical ties. Characterized geospatial differences in six groups heotoriyi natural resources – water, minerals, forests, fauna, natural and recreational, land, and given the complex characteristics. Done mapped schemes entropic measure the diversity of natural resources potential of Lviv region and characterized by administrative districts studied parameters value. The basic directions of use of natural resources of the region under study.

Keywords: natural resources, natural resource potential, entropy measure social and geographical ties, foreign direct investments.

Надійшла до редакції 5 березня 2016 р.